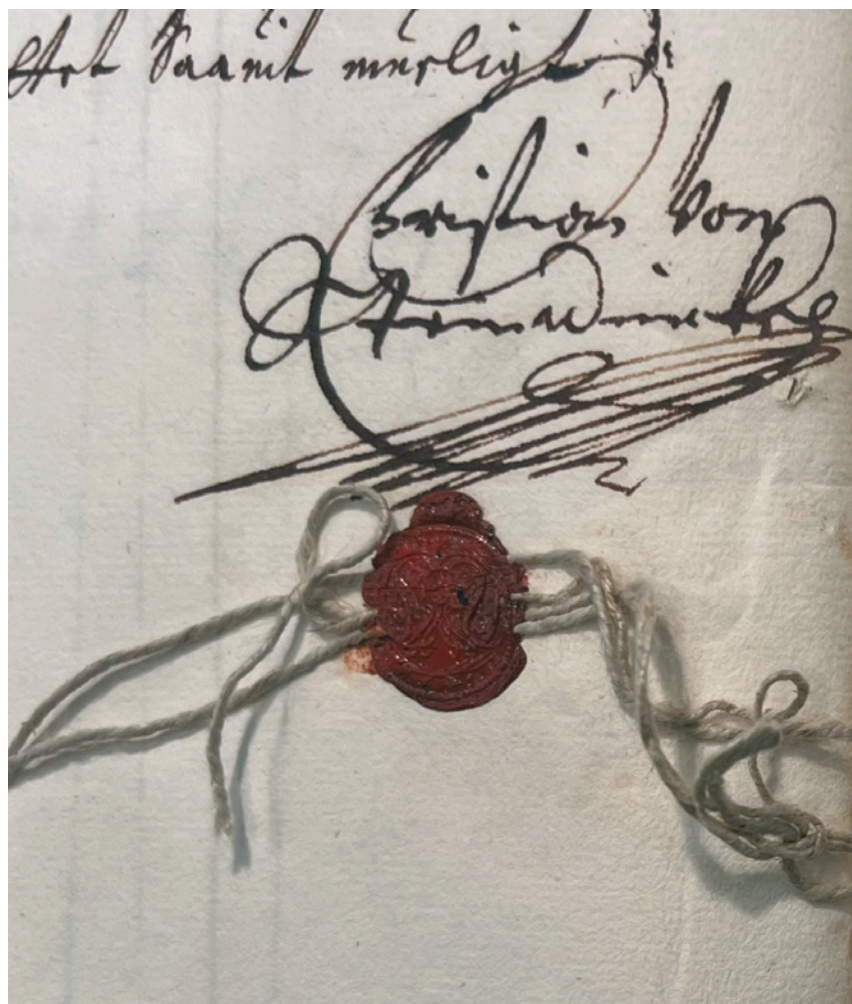

FREDENSBORG-HUMLEBÆK LOKALHISTORISKE FORENING
MEDLEMSBLAD 11. ÅRGANG NR. 1 – FORÅR 2024

Medlemsbladet BROEN udkommer to gange årligt og sendes til Fredensborg-Humlebæk lokalhistoriske Forenings medlemmer.

FORSIDEFOTO

Ingeniøren Christian von Steenwinkel er den gennemgående figur i opmålingen af Kronborg Kommissionens distrikt. Hans segl bestod af hans forbogstaver CS spejlvendt.
Foto: Rigssarkivet, Markbog 61.

INDHOLD

Side	3	Formanden har ordet
Side	4	Slægtshistorier fra Eberhardts Gaard
Side	11	Ejendomsvurdering i 1680'erne
Side	17	Program
Side	24	Vejene til og fra Sørup
Side	31	Humlebæks første arkitekt og krønikeskriver
Side	36	Bestyrelsen

MEDLEMSBLADET BROEN

- Redaktør:** Jeppe Tom-Petersen
broen.jeppe.tom.petersen@gmail.com — tlf. 20 72 61 30
- Layout:** Anne Marie Brammer
- Oplag:** 500 eksemplarer — ISSN 2246-2570
- Deadline:** Materiale til næste nummer modtages senest 16.06.2024.
Tekst og illustrationer sendes elektronisk til bladets redaktør.
- www:** fredensborg-humlebaek-lokalhistorisk.dk
- Mail:** fredhumlelokalhist@gmail.com
- Facebook:** www.facebook.com/fredensborghumlebaeklokalhistorisk

FØRSTE HALVÅR 2024

Foreningen ønsker sine medlemmer Godt Nytår!

I bladet er indsat foreningens program for foredrag og arrangementer i perioden frem til sommerferien. Vi håber, at medlemmerne vil finde interesse i at deltage i et eller flere af disse.

I år er det 10 år siden medlemsbladet "BROEN" blev udgivet første gang. Vi i bestyrelsen har indtryk af, at bladet bliver vel modtaget hos medlemmerne.

Medlemmerne er meget velkomne til at komme med forslag og/eller indlæg, som kan bringes i bladet.

Også i eftersommeren dette år forventes der at blive udgivet en årbog, der sendes til alle medlemmer.

Der har været afholdt 10 arrangementer i 2023, både med og uden deltagerbetaling. Alle arrangementer har været velbesøgte. Foreningen har nu ca. 430 husstande som medlemmer.

Foreningens logo er en tegning af Skære Mølle bro. Broen fører over Langstrup Å, lige hvor den for længst forsvundne Skære Mølle lå. Vil man vide mere om Skære Mølle bro, er den omtalt i det første nr. af bladet "BROEN", som i øvrigt også kan læses på foreningens hjemmeside. Samtlige numre af "BROEN" og de fleste årbøger er tilgængelige på hjemmesiden.

Kontingent for sæson 2024 er uændret kr. 185,-, og informationer om indbetaling og tidsfrist fremgår af rød tekstboks s. 20. På grund af mere end fordoblede portoudgifter vil forsendelse af "BROEN" to gange årligt koste kr. 50,-, hvortil kommer porto ved forsendelse af årbog. De medlemmer, der tidligere har fået "BROEN" fremsendt via PostNord, vil fremover modtage "BROEN" på mail. Medlemmer der bor i Fredensborg-Humblebæk området vil fortsat modtage trykt eksemplar af medlemsbladet uddelt af de mange medlemmer, der yder denne assistance.

På gensyn til foreningens forskellige aktiviteter i 2024.

Elsé Mariager, Formand

SLÆGTSHISTORIER FRA EBERHARDTS GAARD

Af Nina og Leif Lindeskov

Dette er beretningen om en forældreløs Helsingør-dreng, der via adoption kom til Fredensborg, og som blev en af byens førende købmænd samt bankdirektør. Drengens far, der var skomagermester i Helsingør, døde pludseligt i maj 1867, og hans mor i december samme år, og lige pludseligt var drengen Albert (Leif Lindeskovs farfar) på 2 år og hans ældre søskende alene. Hvad gør man så i en ordentlig familie? Man fordeler børnene inden for familien. Albert kom til en onkel, Peter Jensen, gift med Sophie, som ingen børn havde. Han havde en købmandsforretning i Fredensborg.

DEN MEGET UNGE ALBERT
I STADSTØJET HOS
FOTOGRAFEN (1875).
FREDENSBORG ARKIVERNE.

Denne onkel havde overtaget en forretning, som lå i en ejendom i udkanten af Fredensborg (i dag: Jernbanegade 17, »Franci«), oprindeligt bygget af en »tjenestemand« under slottet i Fredensborg. Han havde som en gunst af kongen fået overdraget en grund »langt ude« ad det, som vi i dag kender som Jernbanegade – lige før det, som vi førhen kendte som Jernbanehotellet, der ligger i krydset Jernbanegade-Helsingørsvej. Her byggede forskellige opsynsmænd to små huse. Senere købte opsynsmand Eberhardt husene. Det ene blev brugt til beboelse, og i det andet drev han høkeri (brød og kød).

Alberts onkel ændrede senere husets indretning til en rigtig købmandsbutik (og beboelse for familien i nabohuset). Senere blev der bygget lagerlokaler/garager bagved, hvilket betød, at købmandsforretningen med tiden blev til en grovwareforretning, ikke kun med salg af, hvad der skulle til i den daglige husholdning, men også suppleret med husholdningsgrovvarer: kul og koks.

Senere kom også grovvarer som foderstoffer og gødning til landmændene. Når en landmand kom med sit hestekøretøj, skulle der spændes fra, og hestene opstaldes. Kusken skulle ind i folkestuen og have sig en lille dram. Opskriften var en blanding af spiritus og forskellige smagsstoffer, bl.a. malurt og galan-garod. Sikkert noget, som man har set frem til, hvis vejret havde været koldt og vådt. Imens blev de bestilte varer bragt »ombord«. Det betød, at virksomheden udviklede sig, og da Christian (Leif Lindeskovs far) overtog butikken, var man oppe på 17 ansatte (inkl. købmandsparret) – heraf 8 på kost – men det er en helt anden historie, som vi gemmer til nedenfor.

ALBERTS LIV

Men hvordan gik det Albert? Han var jo kun 2 år, da han kom ind i familien, så formentlig er han blevet opdraget som et helt normalt familiemedlem. Vi ved ikke noget om hans skolegang, men ud fra et klassefoto ser det ud til, at han har gået i en lille, lokal skole, formentlig i Fredensborg. Skolen var et mindre, stråttækt hus, og klassefotografiet viser elever fra 1. til sidste klasse, dvs. konfirmationsalderen.

Han arbejdede i købmandsbutikken, indtil han blev indkaldt for at aftjene sin værnepligt.

Albert var en lille, tæt fyr, formentlig på grund af god fysik efter arbejdet i butik og lager, så han blev tilknyttet marinen som kanonskytte. Han aftjente på to forskellige skibe: eksercerskibet Dannebrog og fregatten Jylland, hvor han bl.a. var med på et tre måneders togt.

ØV.TV.: ALBERT ER HER FOREVIGET,
MENS HAN AFTJENTE SIN VÆRNEPLIGT
I MARINEN.

ALBERT CA. 20 ÅR GAMMEL OG KLAR TIL
AT TAGE UD OG OPLEVE DANMARK (1885).
FREDENSBORG ARKIVERNE

Fra hans dagbog, som i dag ligger i arkivet, ved vi, at det var hårdt, men at kammeratskabet havde den største betydning.

Man sejlede rundt til danske havne, men også en tur til Leith i Skotland, hvor en stor del af mandskabet var uarbejdsdygtige grundet søsyge, som de blev angrebet af, da skibet kom ud i Skagerrak. Besøger I Ebeltoft, hvor skibet ligger i dag, så tænk lige på, hvordan livet var som værnepligtig tilknyttet kanonmandskabet.

Hvordan livet havde formet sig for Albert, hvis hans forældre havde levet, dvs. som skomagersøn i Helsingør med fire søskende, kan vi kun gætte på, men som enebarn i en købmandsfamilie i Fredensborg med en plejefar, som var dygtig til forretning og havde penge på kistebunden, levede han et ret ubekymret liv. I en anden af hans dagbøger kan vi læse, hvordan der var tid og råd til at tage på ferier, ture til København, at tage ud og more sig. I årene 1880-1884, hvor han var mellem 15 år og 19 år gammel, tog han og hans stedmor Sophie til Bornholm, hvor de boede på hotel, blev kørt rundt på øen og så på seværdigheder. I 1882 var de begge bl.a. også på en tur til Jylland. De sejlede fra København kl. 18 med dampskibet »Kjøbenhavn« og ankom til Aarhus kl. 3:15. De så byen, men tog også til Silkeborg og Himmelbjerget, hvor de overnattede på hotel. De besøgte Vejle og Fredericia og spiste middag på Hotel Victoria. Både Albert og hans mor tog ofte til København, hvor de boede hos noget familie. Albert havde bevaret kontakten til nogle af sine søskende, som han også besøgte. En søster boede på Østerbro, en anden på Amager, hvor han og hans bror, William, skulle huske at fange den sidste postvogn, hvis de ikke ville gå hjem. De tog til koncerter, gik i teatret, på maleriudstillinger, i Tivoli, i Rosenborghaven og Frederiksberg Have samt interesserede sig for korsang. Albert og hans bror William gik ofte ud i byen, efter at aftenmaden var indtaget, hvilket nogle gange foregik privat, men også på restaurant. De to brødre gik i Tivoli og så fyrværker, men også i Dagmartunellen, Panoramaet, Morskabstheatret (skrevet af direkte fra dagbogen), hvor de nød underholdningen, tændte en cigar og drak toddyer.

Efter at han var blevet hjemsendt fra marinen, kom han selvfølgelig tilbage til købmandsforretningen. Den gamle købmand var død i 1877, og enken drev forretningen – nu med hjælp fra plejesønnen. For at få dette til at gå op i en højere enhed blev Albert adopteret af enken i 1883. Hermed var økonomien

EBERHARDTS GAARD, OMKR. 1885, ALTSÅ I DEN PERIODE, HVOR ALBERT HAVDE FORRETNINGEN. FREDENSBORG ARKIVERNE

på plads. Men så mente »sønnen«, at nu var det også på tide, at de fik noget ordentligt at bo i. Så han stod for bygningen af den røde ejendom ved siden af købmandsforretningen. En toetagers ejendom, hvor enken fik bolig i stueetagen (der var ingen butik i ejendommen dengang), og sønnen – efter at han var blevet gift med Leifs kommende farmor – flyttede ind på førstesalen. Og de af medarbejderne, som boede hos købmanden, flyttede ind i tagetagen.

Så var rollerne fordelt, og der skulle arbejdes. Og det blev der! Af regnskabsbøgerne, som i dag findes på Fredensborg Arkiverne, fremgår det, at kunderne

HER ER VI INDENFOR I BUTIKKEN, HVOR ALLE VARER
ER ANBRAGT PÅ HYLDER BAG DISKEN OMKRING 1925.

fik alt »skrevet«. Man betalte aldrig kontant. En gang om året, når høsten var i hus, og der var penge, kom landmændene ind og betalte deres »gæld«; købmanden må således nærmest have været en udlånsbank for landmændene. Det er forbavsende, så få der ikke betalte. Vi tror, at det har været en ære at

betale (og så havde man jo kredit igen i det efterfølgende år). Kunne man ikke betale med kontanter, var der mange gange mulighed for at være underleverandør af fx grus eller brændsel – man fandt ud af det i mindelighed. Det betød, at da Christian var klar til at rykke ind og overtage driften, var Albert klar til at være med til at starte Fredensborg Bank og være dens første kasserer, senere bankdirektør. Han må have været den rette, for han kendte jo til »alles« økonomi fra forretningen.

Da enken var død, flyttede Albert og hustru ned i stueetagen, der var den finere del af ejendommen, og Christian og hustru kom ind på førstesalen. I købmandsforretningens regi var nu ansat 15 personer plus købmandsparret:

i butikken:

- 1 købmand
- 6 kommisser
- 4 lærlinge
- 3 chauffører
- 1 bydreng

i køkkenet:

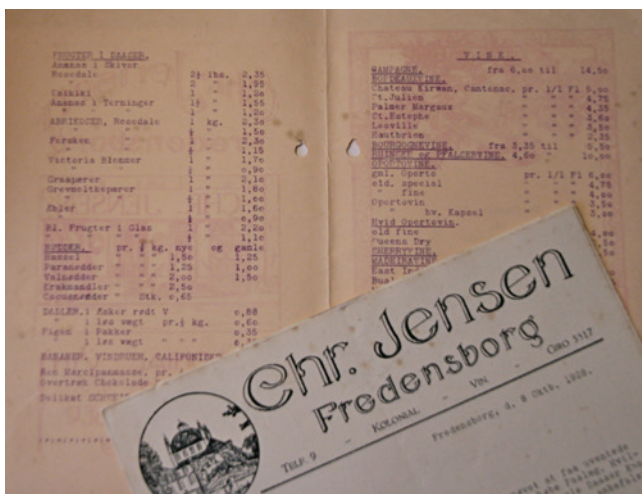
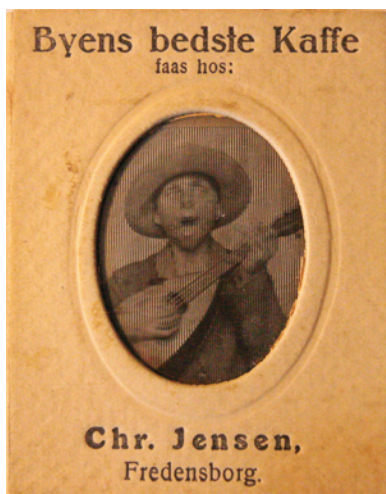
- 1 købmandsfrue
- 1 pige

Og købmandsfruens budget for indkøb af varer til husholdningen (udover det, som kunne hentes i købmandsbutikkens varelager) var på 30,00 kr. pr uge. Der var 8 på kost.

CHRISTIAN

At være købmandssøn var ikke »bare«. Først skulle man have en acceptabel skoleuddannelse, og Christian fik sin skoleuddannelse inkl. mellemskole på Birkerød Kostskole. Senere blev den lokale praktiske uddannelse i købmandsbutikken suppleret med et ophold (arbejde) i en af de store, tilsvarende tyske handelsvirksomheder. En lille »sjov« info: Det var i den tyske inflations dage, og bare det at skrive hjem kostede en formue – tyske mark havde jo ingen værdi- så det kostede millioner og atter millioner bare at sende et brev. Der var frimærker både på for- og bagside.

Christian var jo, som den unge, nye, mærket af det, som han oplevede uden for Fredensborg. Fx blev der udviklet reklamemateriale, både det sjove, hvor man kunne få ansigter til at skifte form/indhold, når de forskellige billeder vekslede, og det jordnære med en oversigt over ugens tilbud i papirformat, som

ET PAR EKSEMPLER PÅ CHRISTIANS FØRSKELLIGE REKLAMEMATERIALER.

kunne udbringes til husene rundt omkring. Ved juletid kom der et pyntet juletræ ind i butikken. Et juletræ med elektriske lamper, som var noget helt nyt dengang.

Samtidig fik yngstelærlingen en særlig opgave. I et af vinduerne var bygget en jernbane, og nu skulle han trække fjederen i lokomotivet op og lade toget køre rundt til glæde for børnene udenfor.

1920'erne var ikke meget anderledes end nutiden med hensyn til ønsker om at få kunder i butikken, og så arbejdede man 6 dage om ugen fra kl. 8 til kl. 20. At Christian havde sin far til at kigge sig over skulderen hele tiden, gik ikke i længden. Den »gamle« kunne ikke slippe tøjlerne. Så efter få år brød samarbejdet sammen, og Christian kom i stedet til at arbejde med det, som netop på det tidspunkt var in: RADIO. Hans tid i Fredensborg bød på etablering af krystalmodtagere med hovedtelefoner og senere også en højttaler. Familien flyttede til København, hvor han fik arbejde på fabrikken Neutrofon A/S (et hanefjed foran). Han var den, som senere blev sendt i byen for at passe forstærkeranlægget i Forum, hvor seksdagesløbene blev afviklet, og derfor var han den, som fik par nr. 7's kendingsmelodi introduceret. Musikken herfra bruges stadig, når par nr. 7 er i udbrud. Han afsluttede sin karriere som prøvemester, den, som slutaftprøvede radioer, før de blev sendt ud til radioforretningerne.

EJENDOMSVURDERING I 1680'ERNE

Af Bjørn Westerbeek Dahl

Næppe nogen reform i det danske samfund fik så gennemgribende betydning som Christian den 5.s store Landbomatrikel, der trådte i kraft i etaper i årene 1686-1690, og næppe nogen skattereform var så godt forberedt og så hurtigt og effektivt gennemført som denne. I forhold til nutidens aktuelle problemer ved fastsættelsen af ejendoms- og grundskatter kan det være en anledning til at se, hvorledes man greb en sådan sag an på et tidspunkt, hvor ressourcerne var færre og udgangspunktet dårligere end i vore dage.

Landbomatriklen var et led i en modernisering af den danske administration, der så småt indledtes allerede før Enevældens indførelse, men i 1660/61 blev fremmet ved grundlæggelse af en række regeringskollegier. Desuden gennemførtes efter Skånske Krig (1675-79) i en lang række reformer, hvoraf standardiseringen af mål og vægt i 1683, udarbejdelsen af Danske og Norske Lov fra hhv. 1683 og 1688 og Landbomatriklen fra 1686/1690 står som blivende fremskridt.

En stor del af statens skatter hvilede på produktionen i landbruget. Skatterne erlagdes oprindeligt i naturalier, men man gik efterhånden over til at betale med en pengeafgift. Fra gammel tid var afgifterne reguleret i jordebøger, og straks efter enevældens indførelse i 1660/61 blev de aktuelle jordebøger indsamlet og brugt som grundlag for en matrikel. Disse ældre beregninger byggede imidlertid på uensartede kriterier, og de var derfor ikke retfærdige over for skatteyderne.

Efter afslutningen af Skånske Krig i 1679 påbegyndtes derfor udarbejdelsen af en helt ny matrikel, hvis første del omfattede Sjælland, Lolland-Falster og den Fynske øgruppe. Ordet "matrikel" skal her forstås i betydningen "fortegnelse over faste ejendomme". Som tidligere var det landets produktionsapparat, altså ydelserne fra landbruget, der skulle beskattes. Men nu skulle dette ske efter et princip om, at værdiansættelsen var en kombination af det dyrkede areals størrelse og jordens ydeevne (bonitet).

På Øerne skulle syv kommissioner med hver deres geografiske område og hver ledet af 3 embedsmænd udarbejde grundlaget for de kommende skattebetalinger. Disse kommissioner blev nedsat den 16. april 1681 og havde hver 1 ingeniør, 3 konduktører, 1 protokolfører, 26 landmålere og 26 skrivere under sig. Der blev helt bogstaveligt arbejdet i marken om sommeren, og om vinteren blev resultaterne renskrevet og beregnet ved skrivebordene i København. I 1683 var det egentlige opmålingsarbejde på Øerne færdigt, og man fortsatte derfor med 6 tilsvarende kommissioner i Jylland. Arbejdet var afsluttet i 1690, da også landets møller var blevet vurderet. For bønderne trådte Matriklen i kraft 1. maj 1686 på Øerne, og 1. juli 1688 i Jylland ¹.

Blandt de kommissioner, der blev nedsat i 1681, var også Kronborg Kommissionen, der omfattende det meste af Nordsjælland, svarende til Kronborg, Frederiksborg, Jægerspris og Københavns amter. Den var ledet af den tidligere skånske herremand Tage Thott, Frederik Giese til Giesegård og Andreas Bosel til Herlufstrup (i 1682 erstattet af proviantforvalter Hans Thomsen). Den praktiske del af arbejdet var overladt til ingeniørkaptajn Christian von Steenwinkel og hans folk.

Af et bevaret regnskab for kostpenge kan man se, at Kommissionen lod arbejdet begynde i Helsingør, hvortil man ønskede stiftamtmand Johan Kristoffer von Körbitz's tilstedeværelse den 6. maj 1681, da arbejdet indledtes. Det var dog ikke Helsingør by, der skulle opmåles, men dens landdistrikt, idet købstadsjorder ikke omfattedes af matriklen, men blev vurderet særskilt. Derefter flyttede man til Krogerup (1.6.-4.7.1681) og så til Tikøb, hvor man indlogerede sig hos gårdmand Wichmann Olsen (5.7.-25.8.1681). Derefter fortsatte man så videre ud i amtet. Samtidigt med opmålingen trådte yderligere en herreds- eller birkefoged til, der bistået af en skriver og fire bønder vurderede jordkvaliteten ².

Af en liste over indkøb til de 7 kommissioner kan man se, at måleudstyr var ganske enkelt: Krydsvinkler, kæder, faner, forskellige typer beslagne stokke, målestokke, og til skriverne skulle der indkøbes skåret papir, blækpulver og blækpenne ³.

Helsingør landdistrikt var opmålt 12. juni, hvorefter man fortsatte med Tikøb Sogn og således fortsatte arbejdet sogn efter sogn, landsby efter landsby osv.,

indtil hele kommissionens virkeområde i løbet af 1683 var blevet opmålt ⁴. Derefter blev resultaterne vurderet, gennemregnet, takseret og det hele renskrevet med zirlig hånd.

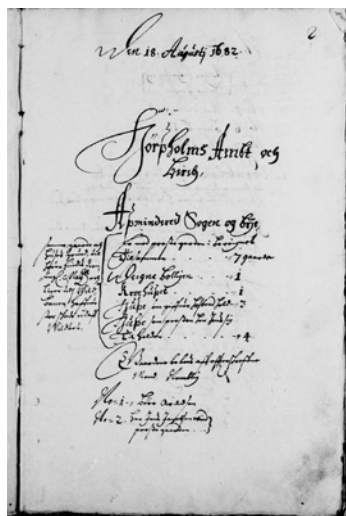
Resultaterne af de mange kommissioners arbejder har siden 1935 befundet sig i Rigsarkivet, hvor man kan få et godt indtryk af det storslåede projekt, der omfatter omkring 2.000 store protokoller. Rækken af protokoller falder i tre dele:

I *markbøgerne* kan man følge landmålerne på vej hen over vangene og hvert enkelt markstykke. Da man havde fællesdrift, kunne den enkelte skatteyder have talrige lodder, og hver lod blev nøje opmålt ⁵. Tager man af Asminderød Sogn f.eks. Dageløkke som eksempel, så havde hver af landsbyens 8 gårde i alt 46 agre, altså 368 lodder i alt, og naturligvis blev hver enkelt agerlod nøje opmålt.

Markbøgerne indeholder rubrikker for ejer, nummer, bondens navn, agerloddens nummer og omfang beregnet efter længden og bredden i begge ender. Bøgerne giver naturligvis de basale oplysninger om muligheden for skatteevnen, men er samtidigt en uvurderlig kilde til en lang række faktuelle oplysninger om person- og marknavne m.v.

De suppleredes af *modelbøgerne*, der består af fortrykte tabeller med rubrikker for "sædejord/engbund og andre herligheder" samt bondens navn, en vurdering af boniteten, jordens aktuelle brug, kvadratindholdet (i sjællandske alen), beskaffenheden af vangen, kvadratalen af arealet (fordelt mellem 4 sorter afgrøder), størrelsen af udsæd, og endelig beregning af den ny matrikel, sammenholdt med den gamle værdifastsættelse ⁶.

På samme måde var *matrikelbøgerne* ført på skemaer med rubrikker for ejeren, nummeret, henvisning til en hartkornsextrakt, gammel beskatning og så den ny skattefastsættelse ⁷.

MAN VAR SIG BEVIDST, AT
MATRIKLEN VAR ET EPOKEGØ-
RENDE ARBEJDE OG FORSIDEN
AF AFSNITTET AF MARKBOGEN
MED ASMINDERØD SOGN VAR
SMUKT KALLIGRAFERET.
RIGSARKIVET, MARKBOG 61.

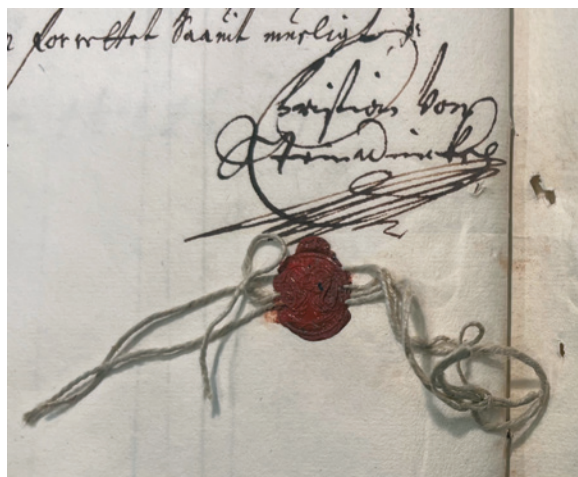
med sikkerhed, da markbøgernes dateringer snarere går på færdiggørelsen af beregningerne end selve opmålingen, Det behøver imidlertid ikke at have taget ugevis, og kan man bruge de datoer, hvormed der attesteredes i Tikøb Sogn, synes en landsby typisk at være opmålt på få dage: Dateringerne her ligger mellem 12. juni og 15. august 1681, hvilket må siges at være lidt af en præstation for Sjællands største sogn, især hvis det også omfatter beregningerne.

Attesterne for Asminderød Sogn er i modsætning til de tilsvarende i Tikøb ikke dateret, men forskellige påtegninger fra august 1682 synes at markere færdiggørelsen af protokollens enkelte afsnit. Arbejdet fra første opmåling til attestationen synes at have strakt sig over årene maj-juni 1681 august 1682.

I Tikøb Sogn var det de samme folk, der underskrev afsnittene for de enkelte ejerlaug. Det er ikke tilfældet i Asminderød Sogn, hvor der stort set ikke var personsammenfald (se tabellen bagest). Samtlige personer, der underskrev, er blot navne, der optræder her og der i Matriklen, og ingen er som sådan kendte. Af en liste over tilbageværende ved landmålingen i 1685 ses det, at de menige folk havde en meget blandet baggrund: En del var hvervet fra Drabantgarden eller Livgarden til Hest, men andre havde været landmålere eller skrivere hos herreds- og birkefogeder. Enkelte havde endog været i Ostindien. Denne brogede skare kunne naturligvis først benyttes efter en vis manuduktion, så man sikrede en vis ensartethed i opmåling og beregning.

Kun ingeniøren Christian von Steenwinkel kendes nærmere. Han var ikke overraskende militær og måske i slægt med bygmesterdynastiet Steenwinkel, der er kendt fra 1600-tallets arkitekturhistorie. Han blev i 1684 indrullet i en af de nyoprettede kompagnier i Fortifikationsetaten (senere Ingeniørkorpsen) og frem til sin død ti år senere var han en meget aktiv fæstningsingeniør i København. C.E. Neander, der brugtes som landmåler såvel som beregner, nævnes i 1685 som underkonduktør ved Fortifikationsetaten, men han synes ellers at være et ubeskrevet blad.

Der har været funderet meget over, hvem der stod bag dette kæmpe arbejde, der med hele seks-syv kommissioner med tilsammen knapt 400 mand i sving samtidig, forudsatte en strikte organisering. Ole Rømer har været nævnt, men han var imidlertid først kommet tilbage fra sit udlandsophold i netop 1681 og nævnes slet ikke i kilderne om Matriklen. Lidt overset er en oplysning om, at

INGENIØREN CHRISTIAN VON STEENWINKEL ER DEN GENNEMGÅENDE FIGUR I OPMÅLINGEN AF KRONBORG KOMMISSIONENS DISTRIKT. FOR HVER EJERLAUG ATTESTEREDE HAN MED UNDERSKRIFT OG SEGL RIGTIGHEDEN AF OPLYSNINGERNE. HANS SEGL BESTOD AF HANS FORBOGSTAVER CS SPEJLVENDT. RIGSSARKIVET, MARKBOG 61.

den betydningsfulde ingeniør Gottfried Hoffmann, der fungerede som overingeniør og efter 1684 blev leder af Fortifikationsetaten, skulle uddanne landmålerne til at udføre deres opgaver, og han var også udpeget til at vejlede folke-
 kene i at tegne de kort, man i første omgang ønskede at få udført af de enkelte
 ejerlaug m.v. Denne tanke blev dog hurtigt opgivet, og Hoffmanns rolle blev
 sikkert beskeden, eftersom han siden fik andre vigtige opgaver⁸. Landmåleren
 Jørgen Dinesen Oxendorph skrev i 1683 en bog med titlen "Danske Matriculs
 Beregning"⁹. Men selvom han kan have haft en vis betydning for planlægning-
 gen af det matematiske grundlag for matriklen, synes han ikke at have haft
 større ansvar for det praktiske arbejde, hvor han selv blot ses som menig land-
 måler – og end ikke som konduktør – ved kommissionen for Holbæk. Sand-
 synligvis er initiativet udgået fra Rentekammeret, datidens "Finans- og Skatte-
 ministerium", hvis oprettelsesdokument fra 1679 ligefrem indeholdt en
 bestemmelse om at en af opgaverne var at revidere jordebogsmatriklen. I 1680
 nævnes overrentemester Henrik von Stöcken direkte som ansvarlig for de
 kommende reformer¹⁰. Rentekammeret var et kollegialt organ, så han har
 næppe været alene om gennemførelsen, men man har derfra konsulteret per-
 soner med specialviden til at forberede de enkelte faser i arbejdet.

Undervejs i opmålingen af landet modtog man en del klager over arbejdets
 udførelse. Da man tillige indså, at ansættelserne samlet set ville være lavere

Fortsættes side 21

PROGRAM

**FREDENSBORG-HUMLEBÆK LOKALHISTORISKE FORENING
FORÅR 2024**

INFO OM TILMELDING OG DELTAGERBETALING

Kun arrangementet den 24.2. kræver tilmelding. Hvor der ikke står noget om tilmelding, møder man blot op det pågældende sted til anførte tidspunkt. Alle arrangementerne i 1. halvår er gratis for medlemmer, men for ikke medlemmer betales kr. 50,- pr. arrangement.

GENERALFORSAMLING – MED EFTERFØLGENDE FOREDRAG

Tidspunkt: Tirsdag den 20. februar 2024 kl. 19.30

Sted: KulturStationen, Humlebæk Center 44, Humlebæk

Per Frost Henriksen fortæller om "Fugle og billeder mm".

Foredragsholderen er medlem af Fredensborg Byråd.

Foreningens vedtægter kan læses på hjemmesiden under punktet "Om foreningen" > "Vedtægter". Den formelle indkaldelse til generalforsamlingen sker med 3 ugers varsel på foreningens hjemmeside.

RENOVERING AF VALDEMAR SEEGER'S GRAVSTED

Tidspunkt: Lørdag den 24. februar 2024 kl. 14.00

Varighed: Ca. 2 timer

Mødested: Sognegården i Asminderød,
Asminderødgade 48, Fredensborg

Vi mødes ved sognegården og går i samlet trop til Seegers gravsted. Derefter går turen tilbage til Sognegården, hvor der vil blive serveret en lettere anretning.

Niels Peter Stilling, dansk kulturhistoriker, vil holde foredrag om Asminde-

rød Kirkegård. Stine Helweg, Kirkegårdsvejleder, vil holde foredrag om kirkegårde i almindelighed.

Valdemar Seeger var bl.a. kommunens første lokalhistoriker, kommunesekretær, sognerådsmedlem, og har udgivet flere lokalhistoriske bøger. Hans familie havde flere kongelige relationer, jfr. artikel om ham i "BROEN" nr. 2 – efterår 2023.

Tilmelding til dette arrangement skal ske via Menighedsrådets hjemmeside. Har man ikke adgang til Internettet, kan man tilmelde sig ved at ringe til Kirkekontoret, tlf. 48484131 i åbningstiden. Tilmelding kan ske i perioden 22.01 – 16.02.2024.

FOREDRAG: "TYSKE FLYGTNINGE" VED PETER HEIBERG

Tidspunkt: Tirsdag den 19. marts 2024 kl. 19.30

Mødested: Lindehuset, Jernbanegade28b, Fredensborg

Peter Heiberg fortæller i foredraget om nogle af de tyske flygtninge eller emigranter, som i årene efter Hitlers magtovertagelse slog sig ned i vores område.

Det var fx hønseriejeren, som byggede en hal, grafikeren fra Jena, vagabonden, Jonny Rieger, der blev forfatter (th. i billedet), Kneipp-kvinden, der fik en "menighed" og en østfordreven kvinde og hendes børn. Og sidst men ikke mindst emigranten som udeblev, selv om der var købt bolig til ham.

FOREDRAG: "MALERIETS FORBANDELSE" VED BENJAMIN ASMUSSEN

Tidspunkt: Tirsdag den 2. april 2024 kl. 19.30

Mødested: KulturStationen, Humlebæk Center 44, Humlebæk

En bogholder fra det mægtige Asiatiske Kompagni får i slutningen af 1700-tallet malet sit portræt af tidens hotte kunstmaler, Jens Juel. Portrættet er et symbol på rigdom og status, men i 1783 må bogholderen gå fra hus og hjem, da

han bliver del af en svindelsag. I foredraget vil den ene af forfatterne til bogen "Maleriets forbandelse" med udgangspunkt i historiske kilder tage os med gennem maleriets rejse gennem historien, hvor det trækker spor af ulykker efter sig. Hviler der mon en forbandelse over maleriet?

"Maleriets forbandelse" har høstet fine anmeldelser, og er en forunderlig fortælling om danske rigmænd og kunstsamlere, som på hver deres vis er blevet ramt af maleriets forbandelse på tværs af århundreder. Vi er glade for at bogens ene forfatter, museumsinspektør og ph.d. ved M/S Museet for Søfart, Benjamin Asmussen, kommer og fortæller os om bogen og det, der dukker op, når man arbejder med historisk kildemateriale.

SKOVTUR I BABYLONE SKOV

- MED FOREDRAG VED CARSTEN CARSTENSEN

Tidspunkt: Mandag den 27. maj 2024. kl. 18.30-21.00

Turen gennemføres uanset vejr.

Mødested: Parkeringspladsen ved Gl. Humlebæk Kro

Forplejning: Vi byder på en kop kaffe og te undervejs

Babylone skov er et mindre skovområde beliggende nord for det gamle fiskerleje i Humlebæk. Skoven er en del af Krogerup gods jorder. Skoven er en løvskov fortrinsvis bevokset med bøg og en egentlig skovdrift forekommer ikke. Skoven er meget varieret og præget af mindre grupper af mere end 200 år gamle ege og bøge, der er resterne af gammel lystskov. På turen vil Carsten Carstensen bl.a. fortælle om langdysser og resterne af en skanse mellem Humlebæk og Espergærde samt om skoven før og nu.

I over 40 år har skovløber Carsten Carstensen haft sin daglige gang i Gribskov. Carsten arbejder i Naturstyrelsen Nordsjælland med at pleje, formidle og registrere fortidsminder og kulturhistoriske spor på hele arealet, fra Hundested og Helsingør i nord til Hørsholm i syd.

MEDLEMSKONTINGENT 2024

Medlemskontingentet for perioden 01.01. – 31.12. 2024 udgør kr. 185,00

Indbetaling skal ske senest den 20. februar 2024 ved:

Bankoverførsel til foreningens bankkonto reg.nr. 1551 konto nr. 1560611

Eller via MobilePay til nr. 250090

Ved indbetalingen anføres venligst medlemsnummer, som fremgår af adresselabel på bladets bagside.

Endelig er der mulighed for at betale på et af foreningens møder – dog senest ved foreningens generalforsamling.

Med venlig hilsen

Kassereren

INDMELDELSE

Jeg ønsker at blive medlem af

Fredensborg-Humlebæk lokalhistoriske Forening

Kontingent er i 2024: 185,- kr.

Navn: _____

Adresse: _____

Postnr.: _____ By: _____

E-mail: _____

Indmeldelse sker ved fremsendelse af udfyldt blanket til foreningens kasserer Poul Christensen, Sørupvej 60, 3480 Fredensborg (tlf. 51 37 42 47) eller via foreningens hjemmeside: www.fredensborg-humlebaek-lokalhistorisk.dk hvor foreningens vedtægter også kan findes.

end de gamle matrikler, forsøgte man at lappe lidt på problemerne ved bl.a. at hæve ansættelserne med $\frac{1}{16}$ -del i Jylland og $\frac{1}{12}$ -del på Fyn. Eftertiden har fanget noget af kritikken op, således skrønerne om, at folkene var uduelige og fordrukne¹¹. Det er tydeligvis noget overdrevet, som sådanne myter jo oftest er.

Hvor stor en reform det var i forhold til de tidligere skattematrikler, kan også være vanskeligt at afgøre: I Claus Rafners afsnit om perioden i Dansk Skattehistorie udtrykkes en skepsis over, om matriklen var mere retfærdig over for skatteyderne end tidligere, men vurderingen var dog "lagt i faste rammer". Uanset hvorledes denne vending skal forstås, synes det dog at være en forbedring, som enhver skatteyder gerne ville hilse velkommen.

Et faktum er det imidlertid, at Matriklen trods fejl og mangler kunne bruges frem til 1844, da en ny matrikel med basis i en nyopmåling trådte i kraft. Det er den endnu gældende matrikel. Den fulgte de samme principper for beregning af landboskatterne, men dens betydning som grundlag for skattebetaling er jo ændret grundlæggende. Nu om dage betales ikke skatter efter en vurdering af jordens bonitet set i forhold til arealets størrelse, ligesom hartkornsskatterne er afløst af skat på indkomst efter skattereform i 1903. Nutidens problemer med ansættelse af ejendoms- og grundskatter står dog i en vis kontrast til en af enevældens fornemste reformer.

¹ Claus Fafner: Enevælde og skattefinansieret stat 1660-1818 (Dansk skattehistorie, 4), 2008, s. 204.

² Rigsarkivet, Rentekammeret 312.2: Dokumenter vedr. landmålingskommissionerne til den nye matrikels indrettelse, Læg: Kronborg Kommissionen, Cronborg Amts Landmaallings bekostning Anno 1681.

³ Rigsarkivet, Rentekammeret 312.1958: Landmålingsprotokol 1681, fol. 24b.

⁴ Tikøb: Rigsarkivet, Arkivalier-online, Christian V's Matrikel: Markbog 44-47, passim.

⁵ Asminderød Sogn: Som note 4: Markbog 61, der er ufuldstændigt digitaliseret, idet de sidste ca. 200 sider sidst i protokollen ikke er lagt på arkivalier-online.

⁶ Asminderød Sogn: Som note 4: Modelbog 1793, 1: 4b-15b; 1792, 2: 2a-39b.

⁷ Asminderød Sogn: Som note 4: Matrikelbog 1795, 60b-66b.

⁸ Rigsarkivet, Krigskancelliet, Indkomne breve 1681, nr. 102.

⁹ Erling Pade: Milevognen og andre ældre opmålingssystemer. 1976, s. 56.

¹⁰ C. Christiansen: Den danske Statshusholdnings Historie, 2, 1922, s. 488-449.

¹¹ Som forrige note, hvor kancelliråd Thestrups kritik fra hans "Krigsarmatur" er citeret.

OVERSIGT OVER LANDMÅLINGEN FOR ASMINDERØD SOGN 1681-1682

L: Landmåler — K: Koncipist — R: Renskriver — B: Beregner

Hvert enkelt ejerlaug er attesteret af Christian von Steenwinkel.

Asminderød By Arkivalier-online, opslag 2-30 (18.8.1682)	L: Hieronimus Dassau; Mogens Helleberg, Johan Rode K: Peder Eriksen R: Ikke nævnt B: Ikke nævnt
Langstrup Arkivalier-online, opslag 31-107 (21.8.1682)	L: Erland Henriksen, Jacob Braem, Henrik Rahn K: Daniel Nielsen R: Laurids Hellebæk B: Poul Villads
Endrup Arkivalier-online, opslag 108-165 (udat.)	L: Hans Kielbech, Michel Madsen Lund, Engelberg Engelbertsen K: Herman Ludvig R og B: A. Frandsen
Dageløkke Arkivalier-online, opslag 166-202 (19.8.1682)	L: Poul Hegemann, Christian Ernst Neander, Augustinus Olsen K: Frederik Rasch R: Poul Andersen Wiborg B: Christian Ernst Neander
Øverste Torp Arkivalier-online, opslag 202-224 (24.8.1682)	L: K. Petersen, Morten Brinchenberg, Christen Pedersen K: Mathias Kiersgaard R: K. Petersen B: Andreas Frandsen
Nederste Torp Arkivalier-online, opslag 224-247 (24.8.1682)	L: K. Petersen, Morten Brinchenberg, Christen Pedersen K og R: Ikke nævnt B: Andreas Frandsen
Danstrup (21.8.1682) Arkivalier-online, opslag 248-272 (21.8.1682)	L: Martin Henrik Evendorph, Johan Lambert Pauch, J. Evendorph K: Jacob Lauridsen R: Ole Jostsen B: Rasmus Brüggmann
Nybo Arkivalier-online, opslag 272-302 (25.8.1682)	L: Bent Didriksen, Hans Junghans, Daniel Nidsen K: Poul Pedersen Wiborg R: Johan Krøger B: Anders Jensen

Søholm Arkivalier-online, opslag 303-341 (23.8.1682)	L: Martin Henrik Evendorph, Johan Lambert Pauch, J. Evendorph K og R: Ole Jostsen og Jacob Lauridsen B: Anders Jensen
Veksebo Arkivalier-online, opslag 341-367 (udat.)	L: C. (?) Freiberth, Morten Hartfeldt, Hans Ramdal K: Johan Lorenzen R: J. Brochmann B: Rasmus Brugmann (368 figurer)
Langerød Arkivalier-online, opslag 367-391 (udat.)	L: A. Friberth, Morten Hartfeldt, Hans Ramdal K og R: Johan Lorentzen B: Andreas Frandsen
Rolandsgårde Ikke digitaliseret Fol. 1-18, (22.8.1682)	L: Hans Junghans K: Poul Pedersen Wiborg R: Hans Junghans B: Christian Ernst Neander
Båstrupgårde Ikke digitaliseret Fol. 1-13, (22.8.1682)	L: Hans Junghans K: Poul Pedersen Wiborg R: Hans Junghans B: Christian Ernst Neander
Højsagergårde Ikke digitaliseret Fol. 1-18, (22.8.1682)	L: Bent Dideriksen K: Poul Pedersen Wiborg R: Hans Junghans B: Christina Ernst Neander
Krogerupgård og Fløjterup Vang Ikke digitaliseret Fol. 1-12, (25.8.1682)	L: Poul Hegemann, Christian Ernst Neander K: Peter Wagner (?) R: Frederik Rasch B: Morten Evendorph
Toeltgård Ikke digitaliseret Fol. 1-12, (23.8.1682)	L: Frederik Meinhard K: Søren Christensen R: Mourits Nielsen Ring B: Christian Ernst Neander
Østrup Gård og Rogårds Huse ved Kirkelte Hus Ikke digitaliseret Fol. 1-13, (24.8.1682)	L: Christian Ernst Neander K og R: Peter Eriksen B: Engelberg Engbregtsen
Ebbekøbgård Ikke digitaliseret Fol. 1-10, (24.8.1682)	L: Christian Ernst Neander K og R: Peter Wagmar (?) B: H. Freibeiter (112 figurer)
Dageløkke Slet Ikke digitaliseret Fol. 1-5, (26.8.1682)	L: [Poul H?]egemann, Christian Neander, Augustinus Olsen (?) K og R: Frederik Rasch B: Christian Ernst Neander

VEJENE TIL OG FRA SØRUP

Af Poul Christensen

Veje til og fra eller gennem landsbyer har generelt udviklet sig efter beboernes behov for kontakt med andre områder samt af omgivelsernes behov for færdsel gennem området. Der, hvor der er kortest afstand og mest fremkommeligt på grund af bundforhold, bevoksning og højdeforskel, er ofte bestemmende for placering af vejene.

ÆLDSTE VEJE

Oprindelig bestod Sørup af 3 gårde og en snes huse samlet på et relativt lille afgrænset område. Den primære kørevej var det, der nu kaldes Sørupvej og gik oprindelig kun fra Hegnstrupgård, gennem Sørup by og ud mod Hillerødvejen

P.C. SKOVGAARD: "ET SIELLANDSK LANDSKAB, HVORTIL MOTIVET ER TAGET VED FREDENSBORG", 1841. DET ER MALET PÅ EN MARKVEJ FRA SØRUP OP TIL I NÆRHEDEN AF STORE KRO I FREDENSBORG.

UDDRAG AF FREDENSBORG KOMMUNE KORT DATERET 2008.

HER SES DE 3 VEJE DER OMTALES: SØRUPVEJ, SKOVSVINGET OG SLOTSVÆNGET.

(tidl. Frederiksborg Vejen). Desuden var der vejen gennem Sørup Hegn til Hilerødvejen, nu kaldt Skovsvinget. Denne vej har dog mere været betragtet som en sti til gående og ridende, men ikke til hestevogne jf. senere i artiklen.

Derudover har der været markveje ud til de enkelte opdyrkede områder.

Der fandtes også oprindeligt en sti fra Skipperhuset til Sørup, der blev anlagt i 1751. Det skete efter hoffets ønske og med hoffets ture for øje. Amtmand Friedrich Carl von Gram (1702-1782) gav efter kongelig befaling ordre til anlæg af vejen, og arbejdet udførtes af egnens bønder. Der var dengang på strækningen fra Skipperhuset til Sørup by, adskillige huller og moradser, som måtte opfyldes.

Det blev en yndet promenade – Forfatteren Knud Lyne Rahbek (1760-1830), der var fast sommergæst i Fredensborg samtidig med kongefamilien, bekræftede det en menneskealder senere – at hoffets kavalerer på smukke sommerdage spadserede ad denne vej over til Stenholt Mølle, der stod nybygget efter en brand i 1747. Vandmøllens ejer, Nicolaj Flesborg, havde krobevilling, og kunne byde på en forfriskning ¹.

Sørupvej har oprindeligt heddet Jagtvejen.

Stien fra Skipperhuset til Sørup by har nogle steder nok også fungeret som markvej.

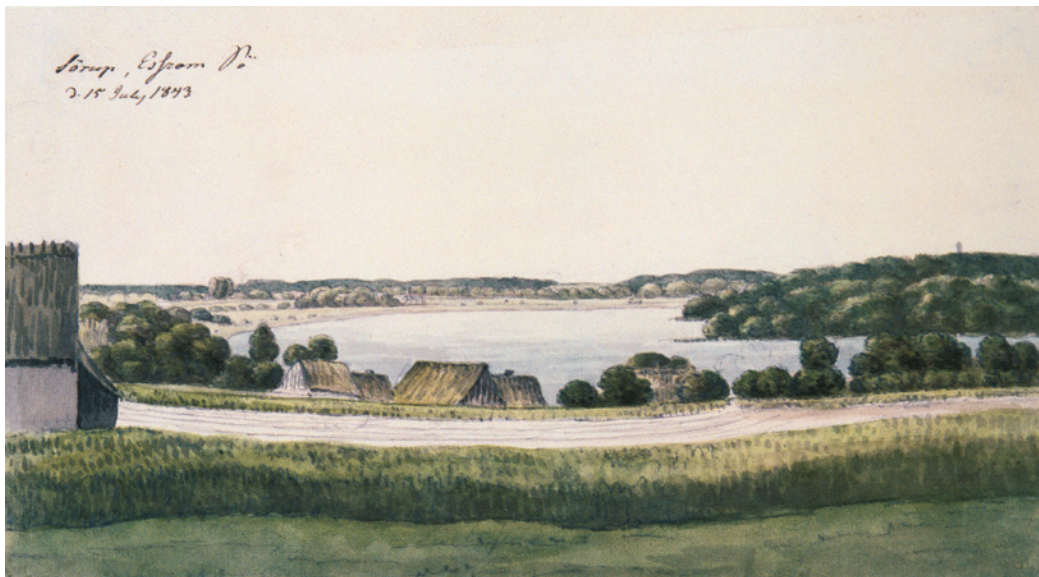
SØRUPVEJEN

I første halvdel af 1800-tallet blev Sørup udvidet med huse noget nordligere end Sørup by i det, der kom til at hedde Lille Sørup beliggende ved nuværende roklub og Fredensborg Havn og dermed blev den oprindelige sti udvidet til vej.

Sørupvej havde oprindeligt ikke vejforbindelse med Skipperalleen. Frederiksborg Amts Vejvæsen ved jagtjunker Ørsted havde tilsynet med vejene i amtet og forespurgt sogneforstanderskabet for Asminderød-Grønholt Kommune om deres interesse i, at der blev en forbindelse mellem Sørupvej og Skipperalleen. Sogneforstanderskabet besvarede denne henvendelse i april 1848 således:

"På baggrund af skrivelse fra jagtjunker Ørsted besluttede Sogneforstanderskabet at skrive, at den omhandlede vej fra Sørup by langs Esrum Sø til Skipperhuset er en jagtvej og benyttes til brændetransporter, på hvilken Sørup bys beboere ikke gør noget krav, som at intet mistes på grund af dens afrydning. Kun nogle beboere af det såkaldte lille Sørup, påstod ifølge deres skøder at have ret til at benytte vejen."

OLE JØRGEN RAWERT: "SØRUP, ESRUM SØ D. 15. JULI 1843".
TEGNINGEN VISER SØRUPVEJ LIDT NORD FOR SØRUP BY MOD LILLE SØRUP.

PEDER MØNSTED: "PARTI FRA SØRUP", 1893.
SØRUPVEJ FRA LILLE SØRUP MOD SYDENDEN AF ESRUM SØ.

Herefter beslutter amtet at opsætte bomme på vejen, og pålægger Sogneforstanderskabet vedligeholdelsen heraf.

Jagtjunker Ørsted meddelte herefter på amtets vegne om de oprettede bomme, og det blev pålagt sogneforstander Niels Hansen at aflevere nøgle til bommene i Skipperhuset og Lille Sørup mod kvittering ².

Sogneforstander Niels Hansen gjorde, hvad han var blevet pålagt og afleverede nøgler til Holm i Skipperhuset og Christian Svendsen i Lille Sørup. De havde accepteret at hænge nøglerne til bommene på deres huse, men ville ikke forpligte sig til at kontrollere, at bommene var lukkede, eller stå op om natten for at lukke bommene op, for dem som ville køre igennem ³.

Amtet var tilsyneladende ikke tilfreds med den manglende kvittering, men Sogneforstanderskabet fastholdt, at de ikke ville kvittere for modtagelsen af disse bomme, da beboerne anså bommene for unødvendige og var uvillige til at modtage nøglerne til dem, og meddelte, at Sogneforstanderskabet ikke vil påtage sig byrden til bommenes vedligeholdelse ⁴.

Bommene står der endnu i dag – næppe de samme og næppe med samme formål.

SKOVSVINGET

Nuværende vej Skovsvinget fra Sørup by og frem til Hillerødvejen var oprindeligt ikke anlagt gennem Sørup Hegn som egentlig kørevej, men formentlig alene som en smal sti, der ikke blev vedligeholdt. I 1842 besluttede man at arbejde for, at adgangen gennem Sørup Hegn blev åbnet med en vej ⁵. Amtet meddelte dog straks, at det ikke ville blive en offentlig vej med amtets økonomiske deltagelse.

Vejen hen til Sørup Hegn gik gennem Hegnstrupgårds jorder og ejeren sognefoged Niels Hansen ansøgte i 1843 om, at denne må blive åbnet for transport for sørupperne. Selv om amtet således ikke ville påtage sig udgifterne, besluttede Sogneforstanderskabet selv at ville klare opgaven også under hensyntagen til Niels Hansen, "der ellers kunne risikere at få lodden fordærvet ved at folk kørte gennem hans mark på vilkårlige steder" ⁶.

Tilladelsen fra forstsvæsenet til benyttelse af vejen trak dog ud og forelægges Sogneforstanderskabet igen i 1852 ⁷.

Endelig den 30/9 1852 oplyser vejinspektøren i amtet, at Indenrigsministeriet til amtet har givet accept på etablering af kørevej gennem Sørup Hegn. På denne baggrund vedtog Sogneforstanderskabet at svare, at det mener, der ikke er noget til hinder for at optage denne vej på regulativet for de mindre landeveje, såfremt forstvæsenet vil tillade, at de træer ryddes, der kunne hindre vejen i at få tilbørlig bredde, ligesom dens åbning må anses at være til stor fordel for Sørups beboere, som skulle køre til Fredensborg og Helsingør.

Sagen må være faldet på plads og vejen blev åbnet i 1856 ⁸. Forstvæsenet fældede de træer, der "stod i vejen" men kun til roden, idet husmændene ville fjerne dem mod at beholde dem som brændsel.

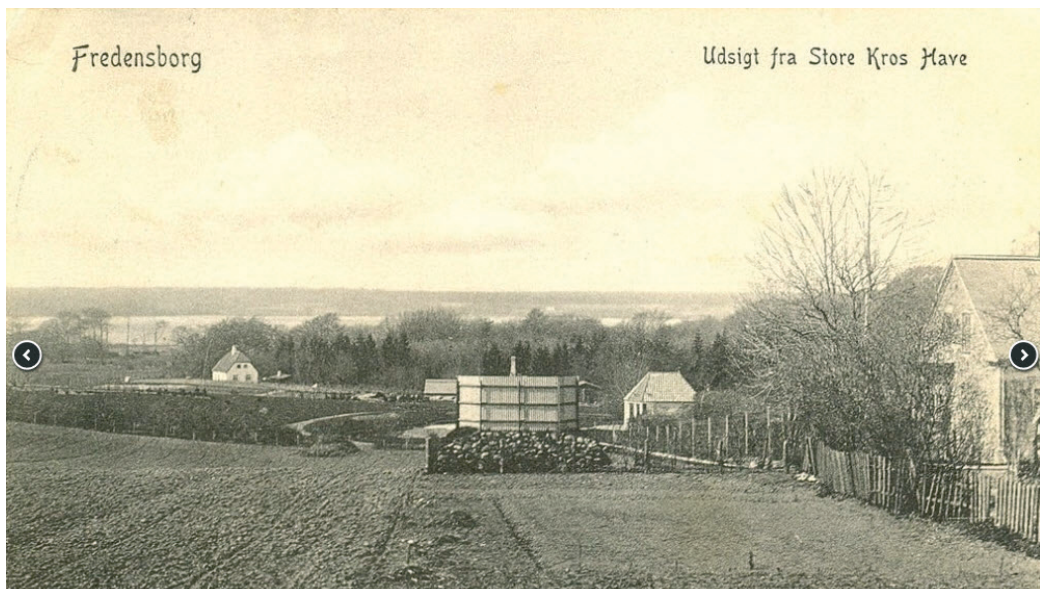
**PEDER MØNSTED. SØRUP HEGN 1932.
SKOVSVINGET MED SØRUP BY I BAG-
GRUNDEN.**

**PEDER MØNSTED: SØRUP HEGN 1932.
MALERIET ER FORMENTLIG TÆT PÅ
UDKØRSLN FRA SKOVSVINGET TIL
HILLERØDVEJEN.**

SLOTSVÆNGET

I en artikel i Avertissementstidende i 1920'erne skrevet af advokat Chr. Linde med overskriften "Vejene over Slotsforvalterjorden m.m." fremgår, at forbindelsen mellem Fredensborg og ned til søen i 1880'erne var via Skipperalleen. Dog havde Store kro, som også drev landbrug, en stiforbindelse fra Store Kros gårdsplads og videre mellem nogle avlsbygninger til en markvej, der via Kroens Jorder, benævnt Slotsforvalterjorden, førte ned til den til Store Kro hørende englod.

POSTKORT – UDSIGTEN FRA STORE KRO OG NED MOD SØEN.

Englodden er det nuværende skovareal, der ligger ud til Slotsvænget mellem golfbanen og ned til iskiosken.

Chr. Lindes formål med artiklen var at gøre vejen åben for alle, idet "vejen er så egenartet og smuk, at der burde være adgang for alle til at færdes på den". På det omtalte engareal blev Søvavillonen bygget.

Initiativet resulterede senere i anlæggelsen af Slotsvænget og de omfattende udstykninger langs den øvre del af vejen, og dermed den seneste vejforbindelse til og fra Sørup.

-
- 1 Jan Steenberg: Esrom Sø, GAD 1957
 - 2 Sogneforstanderskabets protokol 4/1 1849
 - 3 Sogneforstanderskabets protokol 29/1 1849
 - 4 Sogneforstanderskabets protokol 11/4 1849
 - 5 Sogneforstanderskabets protokol 3/4 1842
 - 6 Sogneforstanderskabets protokol 21/2 1843
 - 7 Sogneforstanderskabets protokol 8/1 1852 og 12/2 1852
 - 8 Sogneforstanderskabets protokol 22/1, 7/2 og 2/4 1856

HUMLEBÆKS FØRSTE ARKITEKT OG KRØNIKESKRIVER

Af Peter Heiberg

I 1943 bosatte et ungt ægtepar sig i byen. Hun, Anna Margrethe Brun (1910-96), blev byens første tandlæge og åbnede klinik den 2. oktober 1942 på Torpenvej. Han, arkitekt M.A.A. Asger Schmelling (1910-1979), blev den første akademisk uddannede arkitekt, som etablerede sig med tegnestue i Humlebæk.

Parret var blevet gift i 1936 og boede de første år i København, indtil de i 1942 købte den gamle smedje på Gl Strandvej 44 i Humlebæk. Anna Margrethe havde nær familiær forbindelse til Krogerup, hvor hun var født, medens hendes far, cand. jur. Carl Constantin Brun drev godset for sin far hofjægermester Oscar Brun (1851-1921), der var Krogerups sidste ejer. I 1939 overgik Krogerup til staten, da Oscar Bruns enke, Ida Tesdorpf Brun, døde.

**ASGER SCHMELLING
- PORTRÆT BRAGT
IFM. DEBATINDLÆG
I POLITIKEN 13. JUNI
1968.**

HUMLEBÆK SMEDIE

Smedien lå i svinget neden for Kølles Gård, og har givet fanget parrets opmærksomhed, da den kunne købes. Den ejedes ligesom fiskerhusene i Gl. Humlebæk af Krogerup Gods, og kunne derfor ikke handles som et almindeligt hus. Dette ændredes imidlertid ved Krogerups overgang til statseje i 1939, hvor skødet på smedjen i første omgang blev udstedt til »Foreningen Humlebæk Fiskerleje«. I 1947 blev der lavet en lille tilbygning med fladt tag på sydsiden af smedjen, som blev indrettet til tandklinik for Anna Margrethe. I 1949 blev parret imidlertid skilt, og Anna Margrethe Brun forlod Humlebæk.

Som følge af skilsmissen startede Asger Schmelling en udstykning af ejendommen, som først blev afsluttet i 1955. I dag fremstår de to parceller, Gl Strandvej

DET STÆRKT OMBYGGEDE STUEHUS OG SMEDJEN,
GL STRANDVEJ 44-46 I DAG.

44-46, som et smukt og fint afstemt bygningskompleks, i god og respektfuld overensstemmelse med de øvrige fredede fiskerhuse langs vejen. Det blev tilvejebragt ved 9-10 om- og tilbygninger i årene 1942-71 ¹. Schmelling blev gift igen med Inger Coulthard (f. 1917), som blev boende i huset helt frem sin død i 2008.

ARKITEKTEN

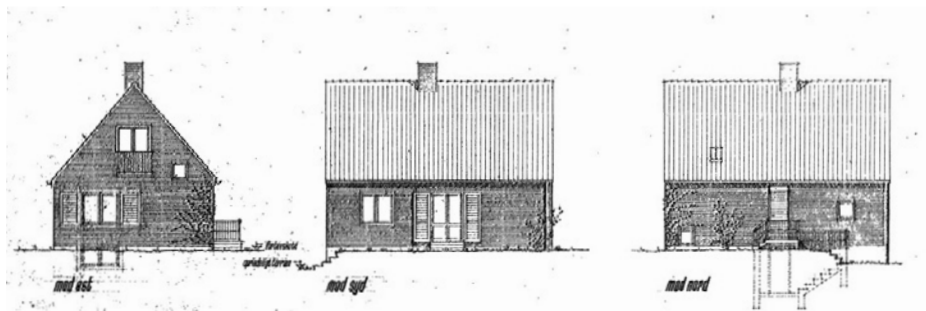
Som arkitekt fik Schmelling afgørende betydning for udviklingen af Humlebæk. Det skete i 1942, hvor han for A/S Dominia udfærdigede en smuk og velgennemtænkt bebyggelsesplan ² for en del af Krogerups jorder (matr. nr. 1ab), der i syd strækker sig fra Humlebæk Station og mod nord grænser op mod Hejreskov. I alt omkr. 25 hektar. Bebyggelsesplanen for stationsområdet er stort set blevet fulgt og blev ikke overraskende i 2014 udpeget som et af kommunens 20 kulturmiljøer ³.

Schmelling tegnede efterfølgende en række prunkløse og enkle »statslånhuse« i det område, han havde lavet bebyggelsesplanen for. Fx Humlebæk Strandvej 14 (1946) og 27 (1948) ⁴, Hejreskov Alle 18 (1948) og 30 (1946). Sådanne statslånhuse var små, billige huse bygget i perioden 1938-1958. Husene blev byg-

Bebyggelsesplan for Areal i HUMLEBÆK.

SCHMELLINGS
BEBYGGELSESPLAN
FRA 1943.

STATSLÅNSHUS HUMLEBÆK STRANDVEJ 14 (1946)
TEGNET TIL FORFATTEREN OG REDAKTØR ESTER NOACH.

get efter den såkaldte statslånsordning, som stillede strenge krav til husets størrelse og pris. Med hensyn til antal tegnede huse blev Schmelling dog hurtigt overgået af den lokale tømrer- og bygmester Ove V. Nielsen, og nok årsagen til at Schmelling havde et fuldtidsjob, som arkitekt i Statens Byggeforskningsinstitut. Hvor »vinterbyggeri« blev et af hans specialer.

Den største opgave i Humlebæk blev de 60 almene rækkehusboliger fra 1966 på Boserupvej for Hejrevangens Boligselskab. Udenbys var der også større opgaver, hvor Schmelling for Vanførefonden tegnede et feriehjem og en række handicapede boliger spredt over hele landet.

SKRIBENTEN

Siden studietiden supplerede Schmelling indtjeningen med at skrive artikler om arkitektur og byggeteknik til aviser og fagblade. Først i *Arkitekten* siden *Bygmesteren – Fagblad for arkitekter og byggehåndværkere*. Sidstnævnte var han også fra 1952 redaktør af. I dagspressen fik han gennem årene optaget en del kronikker og debatindlæg om boligforhold først og fremmest, men også om alle tænkelige emner som optog ham – fx det danske sprog og postnumre ⁵.

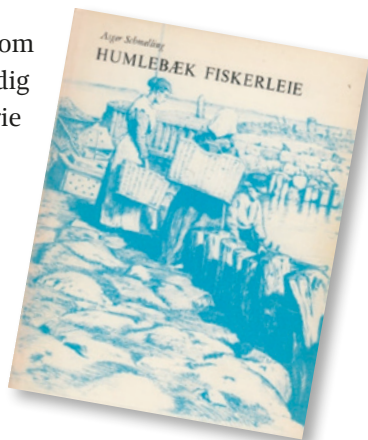
Det var dog for hans historiske skribentvirksomhed, at han lokalt blev kendt og flittigt læst. Han lagde ud med en afhandling om *Humlebæk Havns historie* ⁶, som blev fulgt op af artikler og kronikker om bl.a. kystfiskeri i forskellige lokale dagblade ⁷. Også skolehistorie beskæftigede han sig med, her skildrede han skolerne i Dageløkke og Sletten ⁸.

Bogen *Humlebæk fiskerleie* (1971) udgivet af Frederiksborg Amts Historiske Samfund blev hans hovedværk. En krønike som bygger på omfattende arkiv-

studier og indsamling af mundtlige beretninger om byen, Krogerup og havnens historie, og den er stadig den eneste samlede skildring af områdets historie indtil omkr. 1940.

AKTIV I LOKALSAMFUNDET

Selv om fuldtidsjob, egen tegnestue og skriveriet må have taget meget af Schmellings tid engagerede han sig også i lokalsamfundet. Politisk var han således aktiv i lokallisten *Humblebæk-Sletten Fri Vælgerforening* og stillede op der til kommunalvalgene. Desuden sad han en periode i menighedsrådet i Humlebæk og i skolenævn. Aktiv var han også i Lions Club.

EFTERLYSNING

Asger Schmelling fik med sine huse og bebyggelsesplanen fra 1943 sat blivende aftryk på Humlebæks udvikling og med det lokalhistoriske forfatterskab sikrede han, at en væsentlig del af det gamle Humlebæks historie er beskrevet. Derfor vil jeg afslutningsvis komme med en efterlysning. Er der nogen som har noget at fortælle om Asger Schmelling, så hører jeg gerne fra dem – hans virke fortjener at blive belyst mere udførligt. Det samme gælder ejere af huse, som er tegnet af Schmelling. Min »registrant« over hans bygninger er langt fra fuldstændig. Ring: (5062 1947) eller skriv til peter@heibergs.dk.

-
- 1 Fredensborg Kommunes Byggesagsarkiv: GI Strandvej 44-46 se: <https://weblager.dk/municipality/210/45>
 - 2 Bebyggelsesplan for areal i Humlebæk. Febr. 1943 (Fredensborg Arkiverne)
 - 3 Kortlægning af kulturmiljøer 2014 – 06: Humlebæk Stationsområde
 - 4 Statslaanshus i Humlebæk [Humblebæk Strandvej 27] (s. 96-97 i: Arkitekten, Maanedshæfte, årg. 50, 1948)
 - 5 Sproget er levende (i: Aktuelt 02-01-1953) og Om bier og breve – og Angmagsalik (i: Politiken 13-06-1968)
 - 6 I: Fra Frederiksborg Amt, årg. 51 (1956), s. 21-60, ill.
 - 7 En sommermorgen til havs efter rødspætter (i: Nordsjælland 09-08-1956) og Aaletrækket (i: Politiken 17-10-1956)
 - 8 Fra en landsbyskole i forrige århundrede [Dageløkke Skole] (s. 65-97 i: Fra Frederiksborg Amt, Årg. 62, 1968) og Slettens skole i forrige århundrede – træk af skolevæsenets historie i Asminderød og Grønholt sogne (udklip fra Avisen i Fredensborg-Humblebæk fra onsdag d. 22. november 1967 og frem)

BESTYRELSEN

Formand:	Else Mariager, Fredensborg <i>fredhumlelokalhist@gmail.com</i>
Næstformand:	Tora Ribers, Fredensborg
Kasserer:	Poul Christensen, Fredensborg <i>fredhumlelokalhist@gmail.com</i>
Sekretær:	Annette Engelstoft, Humlebæk
Redaktør:	Jeppe Tom-Petersen, Humlebæk
Menigt medlem:	Lars Trudsø, Humlebæk Tina Pauli, Fredensborg
Suppleant:	Heidi Ølgaard, Humlebæk Anni Blem, Fredensborg (<i>udpeget af bestyrelsen</i>)
